

ΜΙΑ ΦΥΓΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Ἡ *via triumphalis* τῆς ἐπανερχομένης κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλασσικοῦ

Τὴν ἐποχὴν μας χαρακτηρίζει μία μεταβατικότης, μία προφανῆς ἀλλαγὴ τρόπων σκέψεως καὶ βίου, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν εἶναι «φυγὴ» ἢ διάθεσις καὶ τάσις φυγῆς ἀπὸ τὰ παραδεδομένα. Καὶ ἡ ροπὴ αὐτῆ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὰ καθεστῶτα (τὸ «κατεστημένο», ὅπως τὸ λέγουν οἱ πολλοὶ) ἀφορμᾶται καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, ἔχει δὲ ποικιλίαν ἐκδηλώσεων. Εἶναι μία κίνησις καὶ ἀρρυθμῶς διάχυτος καὶ μὲ προγραμματισμένον ρυθμὸν ἀναστατώσεως, ζωηρότεροι δὲ φορεῖς τῆς εἶναι οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς, ἡ πλειονότης των τοῦλάχιστον. Ἡ συνήθης θεώρησις τῆς ποικιλομόρφου αὐτῆς φυγῆς ἀπὸ τὰ παραδεδομένα περιορίζεται εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἐξωτερικῶν μόνον καὶ ρηχῶν ἐκδηλώσεων τῆς. Μία ὅμως σφαιρικὴ καὶ εἰς βάθος ἔρευνα τοῦ φαινομένου τούτου εἰς τὸ σύνολόν του πείθει, ὅτι διανύομεν μίαν νέαν παγκόσμιον «Ἀναγέννησιν», ἓνα νέον «οὐμανισμόν», τείνοντα νὰ διαδεχθῆ καὶ ὑποκαταστήσῃ τὸν «οὐμανισμόν» τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος. Χρησιμοποιοῦ ἔδῳ ἐπίτηδες τὸν ὄρον «οὐμανισμός», διότι ἀκριβῶς ἔδῳ κεῖται ἡ ὀρθὴ χρῆσις του. Ὁ ὄρος «οὐμανισμός» ἐκφράζει κατὰ κυριολεξίαν τὴν ἰδιοτυπίαν τοῦ φαινομένου «Humanismus» τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων τῶν νεωτέρων χρόνων. Διὰ τὸ παλαιὸν φαινόμενον τῆς ἑλληνογενείας καὶ ἑλληνοκεντρικότητος τῶν μετὰ τοὺς Ἀρχαίους Ἑλληνας ἐποχῶν, λαῶν καὶ ἀνθρώπων κυριολεκτεῖται ὁ ἐπικρατήσας, ἀρχαῖος ἑλληνικὸς ἄλλωστε, ὄρος «ἀνθρωπισμός».

Βασικὰ αἷτια τῆς νέας «ἀναγεννήσεως» καὶ τοῦ νέου «οὐμανισμοῦ» εἶναι τὰ πασίγνωστα κατορθώματα τῆς νεωτάτης φυσικῆς, τῆς ἐπιστήμης τοῦ διαστήματος καὶ τῆς τεχνολογίας. Αὐτὰ ἔφεραν τοὺς νέους τρόπους σκέψεως καὶ ζωῆς, αὐτὰ ἐξώθησαν καὶ ἐξέθρεψαν τὴν νέαν «ἀναγέννησιν», ἡ ὁποία διὰ τῆς συγχρόνου εὐημερίας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰς χώρας τοῦλάχιστον ὅπου ὑπάρχει βίος εἰρήνης, καὶ διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ βιοτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου αὐτοπροβάλλεται ὡς νέος «οὐμανισμός», ἔχων τὰς ἰδικὰς του ἀξιώ-

σεις και τὰ ἰδικά του αἰτήματα διὰ τὸν σύγχρονον και μέλλοντα ἄνθρωπον.

Ὅπως ἡ ἀναγεννητικὴ ἐξόρμησις τοῦ ἑλληνολατινικοῦ οὐμανισμοῦ τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος, ἔτσι και ὁ σύγχρονος τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς ἔχουν κοινὸν στόχον τὸν ἄνθρωπον, αἱ ἐνέργειαι τὴν εὐημερίαν του, αἱ παρενέργειαι τὴν τραγικὴν του περιπέτειαν.

Ὁ σύγχρονος τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς εἰς τὴν βιτρίναν τῶν προϊόντων και προσόντων του προβάλλει τὰ δύο ἐντυπωσιακώτερα χαρακτηριστικά του: τὸν δυναμισμόν και τὴν ἡλικίαν του. Ἡ μεταβατικότης λοιπὸν τῆς ἐποχῆς μας, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης, συνίσταται εἰς τὴν στροφήν και κίνησιν ἀπὸ τοῦ ἑλληνολατινικοῦ πρὸς τὸν τεχνολογικὸν «οὐμανισμόν» μὲ πρωτοπορίαν τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει ἡ λέξις «φυγή» τοῦ τίτλου τῆς μελέτης αὐτῆς. Εἶναι φυγή ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸν «οὐμανισμόν» τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος και ὁμολογία πίστεως εἰς τὸν τεχνολογικὸν «οὐμανισμόν» τῶν καιρῶν μας μὲ τοὺς νέους τρόπους σκέψεως και ζωῆς και τὰ νέα ἀνθρώπινα αἰτήματα.

Ἡ φυγή ὅμως ἀπὸ τὴν πρώτην εὐρωπαϊκὴν οὐμανιστικὴν Ἀναγέννησιν και ἡ εἴσοδος εἰς τὸν χῶρον τοῦ τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ τῆς εὐημερίας και τῆς περιπετείας δὲν φαίνεται νὰ ἱκανοποιῇ πλήρως τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Ἡ ἀπὸ τῆς παρελθοντολογίας πρὸς τὴν παροντολογίαν φυγή δὲν ἔχει, φαίνεται, κατασιγάσει τὴν ἀνήσυχον βιομηχανικὴν και καταναλωτικὴν κοινωνίαν μας. Διότι ἡ προεικάζουσα τὴν διαδοχὴν τῶν καιρῶν και τῶν ἠθῶν μελλοντολογία, ὑπὸ τὰς κατ' ἐπιστήμην ἐκφάνσεις της, ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ περὶ μεταβιομηχανικῆς κοινωνίας και νεωτέρου «οὐμανισμοῦ». Τὸ πνεῦμα τῆς φυγῆς και τῆς ἀλλαγῆς και οἱ φορεῖς του ἐν τῇ ἐξελικτικῇ ρύμῃ τῆς διαδοχῆς τῶν γενεῶν και τῶν οὐμανισμῶν ἤρχισαν νὰ ἀναζητοῦν, ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως και τῆς φυγῆς, τὴν θέσιν τῆς ἐπανόδου εἰς τὰς ἀρχὰς και πηγὰς τῆς σκέψεως και τῆς ζωῆς.

Μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἐκδηλώσεις τῆς ἐκτεθείσης φυγῆς ἀπὸ τοῦ ἑλληνολατινικοῦ οὐμανισμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι ἡ μέχρις ἀφανισμοῦ κάθετος πτώσις τῆς κλασσικῆς παιδείας εἰς τὸν κόσμον και ἰδίᾳ τὸν Δυτικόν, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν καλλίτερα.

Ὅπως ἄλλοτε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡ Δελφικὴ Πυθία ἐξήγγειλεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν πτώσιν τῆς Δελφικῆς καλύβης και τοῦ ἐθνισμοῦ καθόλου, πρὸ τοῦ πρὸς ὀλοσχερῇ ἐπικράτησιν καλπάζοντος Χριστιανισμοῦ, ἔτσι και ἡ σύγχρονος πολιτιστικὴ αὐτοσυνείδησις τοῦ Δυτικοῦ κόσμου «σημαίνει», ὑπὸ τὴν γοητεύουσαν σειρηνοῦδιαν τοῦ συγχρόνου τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ, τὸν ἐπικείμενον θάνατον τῆς ἑλληνικῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὑψηλότερα μορφωτικὴ παράδοσις τῆς Ἑσπερίας. Τὰ τραγικὰ «σήματα» τῆς νέας Πυθίας δὲν εἶναι σαφεῖς ἐξαγγελίαι τοῦ ἐγγίζοντος ἀφανισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν κλασσ-

σικῶν γραμμάτων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ ἀφανισμὸς δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη ὀριστικῶς, ὅμως σοβαρῶς ἀπειλεῖται ὡς ἐπικείμενος. Καὶ τοῦτο, διότι ζῆ ἀκόμη ἢ ἐπιστήμη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας μαζί με τὴν ὑπάρχουσαν ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν γενεάν τῶν ἐπιζησάντων τοῦ τελευταίου πολέμου παλαιοτέρων κλασσικῶν φιλολόγων. Ἡ κλασσικὴ φιλολογία λοιπὸν ὡς ἐπιστήμη ζῆ ἀκόμη. Βαίνει ὅμως ἀσφαλῶς πρὸς τὸν θάνατον ἢ ἐλληνικὴ φιλολογία ὡς ἐλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία.

Τὰ κλασσικὰ γυμνάσια τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καταργοῦνται. Τὰ νέα παιδευτικὰ ἰδανικά, τὰ ὅποια ἐπέβαλον τὰ καταπληκτικὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ διαστήματος, ἀπομακρύνουν συνεχῶς τὴν νεολαίαν ἀπὸ τὴν παιδευτικὴν παράδοσιν τῆς κλασσικῆς παιδείας. Ἡ μορφωτικὴ πεμπουσία τῆς παιδείας ταύτης, ὁ ἐλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς, ὑφ' ἣν μορφήν τὸν ἀνεκάλυψεν ἐκ νέου καὶ ἐπέβαλεν ἡ ἀρχαιολατρία τοῦ «οὐμανισμού» τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 15ου αἰῶνος, πνέει τὰ λοίσθια εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην.

Ἡ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τεχνολογικοῦ οὐμανισμού πτώσις τῆς κλασσικῆς παιδείας εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἀπλῶς παιδευτικὸν ἢ παιδαγωγικὸν φαινόμενον· ἔχει εὐρύτερον ἐπακόλουθον τὴν κατάλυσιν τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δεσμῶν τῆς ἐνότητος τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον, δοθέντος, ὅτι ἡ ἐλληνογένεια καὶ ἡ ἐλληνοκεντρικότης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὠφείλετο εἰς τὴν οἰκουμενικότητα¹ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς σπουδῆς τῶν ἐλληνικῶν κλασσικῶν γραμμάτων δὲν ὑφίσταται πλῆγμα μόνον ἡ ἐθνικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκουμενικότης τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ποὺ εἶναι ἡ κυριώτερα πηγὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ τεχνολογικὸς οὐμανισμὸς τοῦ καιροῦ μας ὑφίσταται, ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς μίαν κρίσιν. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς «φυγῆς», χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἱκανοποιῆ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν ἢ οὐμανιστικὴ αὐτὴ κατάληξις τῆς παροντολογίας. Ἡ ἐποχὴ μας λοιπὸν μένει ἀνικανοποίητος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο οὐμανισμούς, σημεῖα δὲ τῆς δυσπιστίας αὐτῆς πρὸς τὸν παντεχνολογισμόν τῆς ἐποχῆς εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ προτάσεις τῶν μελλοντολόγων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νοσταλγικαὶ τάσεις τῶν συγχρόνων τεχνολόγων πρὸς εἰσαγωγὴν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων ἐρμηνείας τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὰ μέσα καὶ ἀνώτατα τεχνικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα².

1. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Ἡ πνευματικὴ οἰκουμενικότης καὶ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήναι 1961, 1970³. (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ πρώτη, ἀριθμ. 22).

2. Ἐξηκριβωμένα πληροφορία ἀπὸ συνάδελφον Πολυτεχνεῖο τοῦ Καναδά, στηριζόμενα δὲ εἰς στατιστικὰ στοιχεῖα τῶν Η.Π.Α. καὶ τοῦ Καναδά, μαρτυροῦν περὶ μερικῆς (9 - 10%) μεταστροφῆς τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς νεολαίας ἀπὸ τῶν θετικῶν - τεχνολο-

* * *

Νομίζομεν, ὅτι οὔτε ἡ φυγή ἀπὸ τὸν ἑλληνολατινικὸν οὐμανισμόν τῆς Ἀναγεννήσεως οὔτε ἡ προβολὴ τοῦ συγχρόνου τεχνολογικοῦ οὐμανισμοῦ παρέχουν τὴν λυτρωτικὴν διέξοδον ἀπὸ τὴν παιδευτικὴν καὶ κοινωνικὴν κρίσιν τοῦ καιροῦ μας. Τὴν λύτρωσιν μία κυρίως λύσις τῆς κρίσεως παρέχει. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ επάνοδος εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ αἰώνιον ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, τὸν ἀνθρωπισμόν τῆς πνευματικῆς διαρκείας καὶ παρουσίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος εἰς ὅλους τοὺς μετέπειτα τῶν Ἑλλήνων λαούς, ἐποχὰς καὶ ἄτομα. Τὸ παιδευτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔθνικόν, εὐρωπαϊκὸν καὶ οἰκουμενικὸν χρέος μας εἶναι ἡ επάνοδος εἰς τὸν αἰώνιον ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, ἐπιστημονικῶς, μεθοδολογικῶς καὶ κοινωνικῶς προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐφύγομεν ἀπὸ τὸν ἑλληνολατινικὸν οὐμανισμόν τοῦ 15ου μ.Χ. αἰῶνος, δοκιμάζομεν ἀνικανοποίητοι τὸν τεχνολογικὸν οὐμανισμόν τῆς ἐποχῆς, τοῦ δὲ λόγου τὸ ἀσφαλὲς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίμονον περὶ ἐπανόδου αἴτημα αὐτῶν τούτων τῶν τεχνολόγων καὶ μελλοντολόγων.

Τὴν επάνοδον εἰς τὸν αἰώνιον, πανάρχαιον, ἀλλὰ πάντοτε ζωντανὸν ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν ἔχει τάξει ὡς ἀρχὴν τῆς ἡ Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της, ὄχι μόνον χάριν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς οἰκουμενικῆς ἑλληνογενείας καὶ τῆς διεθνoῦς πνευματικῆς ἐνότητος. Εἶναι δὲ εὐτυχῆς, διότι δύο Διεθνῆ Ἀνθρωπιστικά Συμπόσια εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ 1969 καὶ τὸ 1972, προέτειναν ὁμοφώνως τὴν δημιουργικὴν ταύτην επάνοδον εἰς τὰς πηγὰς.

Τὸ θέμα τῆς ἐπανόδου εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, ἀγιαζόμενον ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ — τούτου ἀρμόδιοι κήρυκες εἶναι οἱ θεολόγοι — ἔχει ἀνάγκην συνεχoῦς ἐρεῦνης, θεωρήσεως, συνειδητοποιήσεως καὶ διαδόσεως, ἔργων, ἅτινα προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς μονίμου ἕδρας διαρκoῦς λειτουργίας καὶ διαρκoῦς ἀνθρωπιστικῆς ἀκτινοβολίας, τελουμένης εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς διεθνoῦς συνεργασίας ἐκπροσώπων ὅλων τῶν τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ.

Εἰς ἓνα κόσμον, ὡς ὁ σημερινός, ὁ ὁποῖος συνεχῶς περισσότερον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν γνῶσιν, ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικῆς ἐνότητος εἰς τὴν καθολικὴν θεώρησιν τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς ἐρεῦνης καὶ ἡ ἐκ

γικῶν ἐπιστημῶν (sciences) πρὸς τὰς πνευματικὰς - κοινωνικὰς - ἠθικὰς ἐπιστήμας (arts).

Οἱ μεταστρεφόμενοι νέοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπαγγελματικὴν μάθησιν ἑλλεῖπει ἡ πνοὴ καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία, ἡ σφαιρικὴ θεώρησις τοῦ «τέλους» τοῦ βίου μὲ ἀνθρωπιστικὸν δείκτην θεωρήσεως.

τούτου προκύπτουσα ἀσάφεια ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν πάσης ἐπιστήμης γενικῶς εἶναι δυνατόν νὰ καταστοῦν ἐπικίνδυνοι διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ ἀτέλεια αὕτη μᾶς ἐμποδίζει νὰ σχηματίσωμεν μίαν καθολικὴν εἰκόνα τῆς ἐπιστήμης, ἀπαραίτητον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς φυσικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ βίου. Καὶ ἐδῶ πάλιν τὴν μεθοδολογικὴν καὶ οὐσιαστικὴν λύτρωσιν παρέχει τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα, κηρύξαν τὴν ἐνότητα τοῦ ἐπιστητοῦ — «ἐν τὸ ὄν» — καὶ συνακολούθως τὴν ἐνότητα θεωρήσεως φύσεως καὶ ἀνθρώπου.

Ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ἐπανέλθῃ ἡ σύγχρονος κοινωνία, μὴ ἱκανοποιουμένη ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο οὐμανισμῶν ποὺ ἀνεφέραμεν, τοῦ ἑλληνολατινικοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς αὐτὸν τεχνολογικοῦ, ἐμφανίζεται εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον μὲ πολὺ εὐρυτέρας διαστάσεις ἐκείνων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου, ἦτοι ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ἑλληνιστικῶν καὶ Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων, ὁ γνωστὸς ὡς ἀνθρωπισμὸς τῶν «studia humaniora». Ἱστορικοὶ λόγοι οὐσιαστικῆς σημασίας ἔχουν ἤδη διανοιίξει ἀπὸ τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων τὰς νέας διαστάσεις τοῦ πρωταρχικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ χώρου πέραν τῶν «studia humaniora» καὶ πέραν τῆς ἀρχαιογνωσίας. Κατὰ τὸν δισχιλιετῆ βίον του ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς ἔσχε τὸν καθαγιασμὸν του διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν καὶ ἐπλουτίσθη καὶ πλουτίζεται διὰ τῶν ἀξιῶν ὅλων τῶν τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, αἵτινες ἀξίαι κατατείνουν εἰς προσέγγισιν καὶ σχεδὸν ταύτισιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τῆς πρώτης «humanitas» μὲ τὴν ἐν νεωτέρῳ ἐννοία «φιλανθρωπίαν».

Αἱ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸν ἀνθρωπιστικὸν χῶρον καὶ λίαν ἀσμένως γενόμεναι δεκταὶ ἀξίαι εἶναι αἱ ἀξίαι τῶν μαθηματικῶν, τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἢ πνευματικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν θετικῶν - φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας. Οὕτως ὁ ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν διεύρυνσιν τῶν ὁρίων του μετεκοσμήθη εἰς ἓν ἀνθρωπιστικὸν «studium generale», τοῦ ὁποίου ἀπώτατος σκοπὸς καὶ ἐν ταῦτῳ γενικὸς σκοπὸς ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ εἶναι ἡ «παιδεία τοῦ ἀνθρώπου εἰς Ἄνθρωπον», ἡ ἀνανεωθεῖσα καὶ κραταιωθεῖσα καὶ παγκοσμίως ἤδη κατισχύουσα σωκρατικὴ ἐντολή: «βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους».

Ἡ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα ἀξιολογικὴ διεύρυνσις καὶ νέα θεώρησις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου δὲν σημαίνει πληθωρικὴν πολλότητα, διασπαστικὴν τῆς παραδεδομένης ἐνότητος καὶ συναφείας τοῦ φαινομένου τούτου μὲ τὴν κλασσικὴν παιδείαν καὶ δὴ τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν κλασσικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἴσα - ἴσα μίαν «ἐπάνοδον» μετὰ τὴν φυγὴν, μίαν «via triumphalis» τῆς ἐπανερχομένης κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλασσικοῦ.

Διότι ακριβῶς ἡ ἀπὸ ὅλων τῶν τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ζωῆς εἰσροὴ ἀξιῶν εἰς τὸν ἀνθρωπιστικὸν χῶρον, τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου κατέχουν αἱ πηγαὶ τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἑλληνικαὶ κλασσικαὶ ἀξίαι, ἠγιασμένα ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν, δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ιδέαν τῆς παιδείας καὶ ὑπογράμμισις τῆς ἑλληνικῆς προελεύσεως τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου. Ἡ παιδεία κατὰ τοὺς Ἄρχαίους Ἑλληνας δὲν εἶναι τὸ περιορισμένον καὶ ἀτυχῶς σήμερον ὡς σχολικὸν μόνον θεωρούμενον φαινόμενον τῆς ἐπιδράσεως τῶν διδασκόντων ἐπὶ τοὺς διδασκομένους, ἀλλὰ ἐν εὐρύτατον διάχυτον φαινόμενον τῆς ζωῆς, φαινόμενον ἐπιδράσεως ὅλων τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τοὺς συμβιοῦντας ἀνθρώπους. Πολιτισμὸς καὶ παιδεία κατὰ τοὺς Ἑλληνας ταυτίζονται. Ἡ παιδεία, ἡ ἀμοιβαία δηλαδὴ ἐπίδρασις τῶν συμβιοῦντων ἐπ' ἀλλήλους, δημιουργεῖ τὸν πολιτισμὸν καὶ δημιουργεῖται ὑπ' ἐκείνου. Εἰς τὴν πολλότητα τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν καιρῶν μας προσδίδει ἐνότητα τὸ ἐνιαῖον κοινὸν ἀνθρωπιστικὸν ιδεῶδες τῆς σωκρατικῆς διανοίας «*βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους*», κοινὸν ιδεολογικὸν πρόσταγμα πρὸς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ἡ μέριμνα τοῦ Δυτικοῦ καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τρόπον ἀντάξιον τοῦ Ἀνθρώπου δὲν ἔχει παρὰ νὰ στραφῆ πρὸς τὰς πηγὰς τῆς πνευματικῆς του ὑπάρξεως, τὴν ἀνθρωπιστικὴν Ἑλλάδα τοῦ παρελθόντος, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν μελλοντολογίαν της ἐπὶ ὄντως στερεῶν ἀνθρωπίνων βάσεων.

Αἱ νέαι διαστάσεις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ φαινομένου τὸ ἐπαναφέρουν διὰ τῆς ἐνιζούσης πολλότητος εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ πηγὴν του.

Ἐρωτᾶται ἤδη : ποῖον ἐν τῷ προκειμένῳ εἶναι τὸ χρέος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἐταιρείας, καταστατικὴ ἀρχὴ τῆς ὁποίας εἶναι ἡ διακονία εἰς τὸν αἰώνιον Ἑλληνικὸν Ἀνθρωπισμὸν καὶ ποῖον τὸ χρέος τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ὑπευθύνου φορέως τῶν ἐθνικῶν καὶ οἰκουμενικῶν ἀξιῶν, τῶν ὁποίων ἔχει ταχθῆ θεματοφύλαξ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν μοῖραν της;

Ἡ κατωτέρω ἀπάντησις εἰς τὰ δύο ἐρωτήματα ἄς θεωρηθῆ ὡς μετριόφρων ἀπολογία, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ συναίσθησις τῆς βαρείας εὐθύνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἐταιρεία, διὰ νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τοῦ ἐπικειμένου ἀφανισμοῦ τῶν Κλασσικῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἀπὸ τὸν Δυτικὸν κόσμον καὶ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐθνικότητα καὶ οἰκουμενικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ, πραγματοποιοῦσα δὲ ὁμόφωνον ἀπόφασιν καὶ πρότασιν δύο Διεθνῶν Ἀνθρωπιστικῶν Συμποσίων Δελφῶν.

Ἀθηνῶν - Πηλίου, τοῦ 1969 καὶ τοῦ 1972¹, ἰδρύει εἰς τὴν παναρχαίαν ἔδραν ἑλληνικῆς παιδείας, τὸ Πήλιον (Κένταυρος Χείρων - Ἀχιλλεὺς) καὶ δὴ εἰς τὸ γραφικὸν Κατηχώριον Βόλου, μόνιμον κτίσμα «Διεθνoῦς Κέντρου Ἀνθρωπιστικῶν Κλασσικῶν Ἐρευνῶν»², ἔχοντας κύριον σκοπὸν τὴν ἀναβίωσιν καὶ συνειδητοποίησιν τῆς πνευματικῆς παρουσίας τοῦ πνέοντος τὰ λoίσθια σήμερον ἑλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν τῆς Δύσεως.

Ἄν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον ἀποθάνῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα³, ἡ Ἑλλάς θὰ μείνῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων ἀπλοῦν βαλκανικὸν κράτος, χρήσιμον μόνον διὰ τὸ ἐφήμερον πολιτικὸν ποδόσφαιρον.

Εἰς τὸ Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸν Κέντρον θὰ συγκεντρώνωνται ἀπὸ Ἀπριλίου μέχρις Ὀκτωβρίου ἐκάστου ἔτους ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Κέντρου, ὀμάδες 6 - 10 κορυφαίων προσωπικοτήτων, ἐκπροσώπων ὄλων τῶν τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκάστη ἐπὶ 2 - 3 ἑβδομάδας, πρὸς ἔρευναν καὶ διαλογικὴν ἐξέτασιν σεμιναριακοῦ τύπου ἀνωτάτου ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου θεμάτων δύο κατηγοριῶν. Τὰ θέματα ταῦτα εἶναι γενικῶς τὰ ἑξῆς :

α) Ἡ πνευματικὴ παρουσία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ ἡ σημασία τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος διὰ τὸν σύγχρονον καὶ τὸν αἰώνιον ἄνθρωπον.

Καὶ β) Ἡ ἐνότης ἀνθρωπισμοῦ, ἐπιστήμης, καλλιτεχνίας καὶ τεχνολογίας, ὑπὸ κοινὸν σκοπὸν τὸ ἀθάνατον σωκρατικὸν καὶ ἑλληνικὸν αἴτημα τῆς παιδείας τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον. Τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων διαλόγων, σεμιναρίων καὶ συμποσίων θὰ ἐκδίδωνται ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας σύντομα πρακτικὰ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

Δύο διεθνεῖς ἐπιτροπαὶ τοῦ Κέντρου τούτου, μία διοικητικὴ καὶ ἑτέρα

1. Βλέπε τὰ οἰκεία Πρακτικὰ (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ δευτέρα: «Μελέται καὶ ἔρευναι», ἀριθμ. 20 καὶ 21 καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 23 «2nd International Humanistic Symposium (Athens - Delphi, September 24 - October 2, 1972). Summaries, Athens 1972.

2. Τὸ Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸν Κέντρον ἀνεγείρεται ἐπὶ ἰδιοκτῆτου γηπέδου τῆς Ἑταιρείας 4 στρεμμάτων καὶ μὲ δαπάνην 1.500.000 δρχ. διὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἀνοικοδομήσεως, προερχομένων ἐκ τῆς δωρεᾶς 1.000.000 δρχ. τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Ἑταιρείας κ. Ἰω. Λάτση καὶ ἄλλων φιλανθρώπων.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ εὑρεθοῦν ὅπωςδῆποτε τὰ οἰκονομικὰ μέσα διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως, ἐπικειμένης μάλιστα κατὰ Σεπτέμβριον ἔ.ἔ. τῆς συγκλήσεως τῶν δύο Διεθνῶν Ἐπιτροπῶν — Διοικούσης καὶ Ἐπιστημονικῆς — τοῦ Κέντρου.

3. Βλ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη, Ἡ σύγχρονος τραγικότης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θαύματος (Δημοσιεύματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ πρώτη, ἀριθμ. 58), Ἀθῆναι 1972.

ἐπιστημονική, κατηρτίσθησαν καὶ συνεργάζονται ἤδη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Γ' Διεθνoῦς Ἀνθρωπιστικοῦ Συμποσίου τοῦ 1975 καὶ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ λειτουργίας τοῦ Κέντρου, ἥτις θὰ ἀρχίσῃ ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς ἀνεγέρσεως. Ὁ κανονισμὸς οὗτος συντασσόμενος εἰς 3-4 διεθνεῖς γλώσσας θὰ κυκλοφορηθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἄς σημειωθῇ τέλος, ὅτι τὸ Κέντρον τοῦτο θὰ εἶναι μίᾳ μόνιμος ἐστία γενέσεως καὶ ἀνανεώσεως τουρισμοῦ ποιότητος, ἔχοντος οἰκονομικὰς ἐπιπτώσεις ἴσως περισσότερον ἰσχυρὰς τοῦ συνήθους τουρισμοῦ ποσότητος.

Θεωροῦμεν ἐπιστημονικὸν καὶ ἔθνικὸν χρέος μας νὰ κλείσωμεν τὴν παροῦσαν μελέτην μὲ τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ ἔθνικοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος μας: Ἄν ἀφανισθῇ ἡ ἑλληνογένεια καὶ ἡ ἑλληνοκεντρικότης τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, καταλύονται οἱ ἠθικοπνευματικοὶ δεσμοὶ τῆς ἐνότητός του, τὴν δὲ κυρίαν εὐθύνην τοῦ ἀφελληνισμοῦ τούτου τῆς Δύσεως θὰ φέρουν ὄχι βεβαίως αἱ χῶραι τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ ἡ ἰδική μας χώρα, ἡ κυρίως ὑπεύθυνος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς οὐσίας τῆς Δυτικῆς ἑλληνογενείας.

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΒΟΥΡΒΕΡΗΣ